

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)

روان‌شناسی اجتماعی کاربردی

ترتیب

دکتر سید حمید آرم

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)

احسان کاظمی

حامد شاهنکی

مجید علی قاسمی

تورج محمدزاده

فاطمه طباطبائی نژاد

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نایین (اصفهان)

زیر نظر مرحوم دکتر محمود ایروانی

عنوان و نام پدیدآور : روانشناسی اجتماعی کاربردی / مولفین حمید آتش پور ... [و دیگران]؛ زیر نظر محمود ابروانی.
 مشخصات نشر : اصفهان : دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری : ۲۲۲ ص.
 شابک : 978-964-10-2804-8
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 پادداشت : مولفین حمید آتش پور، احسان کاظمی، حامد شاهنگی، مجید علی قاسمی، فاطمه طباطبائی نژاد.
 پادداشت : پشت جلد به انگلیسی: Applied social psychology.
 پادداشت : کتابنامه: ص. ۲۲۵ - ۲۲۲.
 موضوع : روانشناسی اجتماعی
 شناسه افزوده : آتش پور، سید حمید، ۱۳۲۲ -
 شناسه افزوده : ابروانی، محمود، ۱۳۱۷ - ۱۳۹۲.
 شناسه افزوده : دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان
 رده بندی کنگره : HM۱۰۲۳'۹ ۱۳۳
 رده بندی دیویی : ۰۰۲
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۲۸۲۱

دانشگاه آزاد اسلامی (خوراسگان)

ناشر:

دانشگاه آزاد اسلامی
 واحد خوراسگان
 (اصفهان)

مکانی:

اصفهان - خیابان جی
 صندوق پستی: ۱۵۸-۱۵۹۵
 تلفن: ۰۳۱-۳۵۳۵۴۰۰۱-۹
 فاکس: ۳۵۳۵۴۰۶۰

Email: info@khuif.ac.ir

روانشناسی اجتماعی کاربردی

سید حمید آتش پور، احسان کاظمی، حامد شاهنگی،
 مجید علی قاسمی، تورج محمدزاده، فاطمه طباطبائی نژاد
 زیر نظر مرحوم دکتر محمود ابروانی

ناشر همکار: اندیشه گویا

مدیر تولید: فاطمه دادرس

طراح جلد: شمیم شکرانی

تعداد: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۳

قیمت: ۲۶۰۰۰ تومان

© حق چاپ محفوظ است.

ISBN: 978-964-10-2804-8

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۲۸۰۴-۸

مرکز پخش: کتابفروشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان. تلفن: ۰۳۱-۳۵۳۵۴۰۹۶

پیش‌گفتار به قلم دکتر محمود ابروانی

تألیف کتاب جدید «روان‌شناسی اجتماعی کاربردی» به همت آقای دکتر سیدحمید آتش‌پور، تمامی اهداف مورد نظر و حرفه‌ای به روز جامعه ایران را پوشش داده است. ایشان و همکاران دست‌ندرکار، نه‌م‌و تدوین این اثر پر محتوا پس از کتاب معروف «روان‌شناسی اجتماعی کاربردی» تألیف «ستار» از کمپ (ترجمه مرحوم «فرهاد ماهر» «روحشان شاد و خاطرشان گرامی باد») آماده چاپ و انتشار یافته است. این کتاب هم به لحاظ نظری و هم از جنبه‌های کاربردی به مسائل امر روز جامعه ایران پرداخته و برای دانشجویان از سطوح کارشناسی، کارشناسی ارشد تا دکتری و برای علاقه‌مندان این علم جدید مفید خواهد بود. تصور من این است که این اثر پر محتوا می‌تواند انتشارات دانشجویان روان‌شناسی را به لحاظ نظری و کاربردی برآورده سازد. توضیح محتوایی تمامی فصول از حوصله این توصیه خارج است ولی مؤلف محترم به تفصیل در پیشگفتار کتاب سخن خواهد گفت. در عین حال لازم به یادآوری است که بطور کلی با توجه به پیشرفت روزافزون این علم (بررسی چهار راه علوم انسانی) علاقه‌مندان به روان‌شناسی اجتماعی به لحاظ نظری و کاربردی می‌توانند از محتوای کامل کتاب بهره‌مند گردند. درس روان‌شناسی اجتماعی را بطور معمول دانشجویان از سطوح کارشناسی تا دکتری انتخاب کرده و باالجبار طبق برنامه می‌گذرانند. ولی همواره دانشجویان مشتاق و باانگیزه این سؤال را مطرح می‌کنند که کاربرد این علم در روزگار ما چیست؟ به همین دلیل آقای دکتر آتش‌پور مؤلف محترم طی چهار بخش و فصول زیرمجموعه‌ی آنها کاربرد روان‌شناسی اجتماعی را به تفصیل توضیح داده‌اند. اگرچه با توجه

به تحولات اجتماعی و تغییرات فرهنگی جوامع، سنتی تا صنعتی، مسائل متعدد و پیچیده ای به لحاظ اقتصادی، سیاسی، مذهبی و اجتماعی به وجود آمده است تنها با مطالعه و پژوهش های متعدد و تنوع می توان به یک یک این مسائل و موارد پرداخت. در کتاب حاضر، سعی شده است با طرح مسائل و شرح آزمایش های ساده برای دانشجویان درک و فهم این مسائل پیچیده اجتماعی را در حد امکان ساده شود. لازم به ذکر است که آقای دکتر آتش پور برای چاپ و انتشار اثر خود درایت لازم را داشته اند و با توجه به سابقه کار و فعالیت های همه جانبه تدریس و تحقیق در دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان (خوراسگان) که همواره پیشگام مولفین و پژوهشگران بوده است، چاپ این کتاب بر محتوا خود را بر عهده این دانشگاه گذارده اند. در خاتمه، یاد آور می شوم که این کتاب مانند هر اثر دیگری بی نقص و عیب نیست و نارسائی ها و کمبود هائی نیز دارد. به هر حال با توجه به پیشرفت سریع و روز افزون مطالعات علوم انسانی با محوریت فعالیت مغز و اعصاب که تحت عنوان علوم اعصاب (رفتار و مغز) متداول گشته اند، انتظار می رود دانشجویان به ویژه همکاران روان شناسی که در عرصه روانشناسی اجتماعی به مطالعه و پژوهش می پردازند، در رفع نارسائی ها و نواقص احتمالی این اثر مفید ما را یاری رسانند. قبلاً از تمامی دست اندرکاران تألیف و چاپ این کتاب به سهم خود به عنوان کسی که سالیان مدید در امر تدوین، ترجمه و تألیف کتب روان شناسی اجتماعی فعالیت داشته ام سپاسگزاری نمایم. در آخر موفقیت روز افزون آثار دکتر آتش پور این همکار عزیز و ارجمند را از خداوند متعال خواستارم.

زهرست

پیش‌گفتار ۵

مقدمه ۱۷

بخش اول: تعریف، مفاهیم، روش‌ها نظریه‌ها در روانشناسی اجتماعی کاربردی

فصل اول: تعریف، مفاهیم و روش‌ها ۲۱

نگاهی مجدد به تعریف روانشناسی اجتماعی کاربردی ۲۳

روش‌های مطالعه و تحقیق در روانشناسی اجتماعی کاربردی ۲۴

وجود افتراق روان‌شناسی اجتماعی کاربردی با دیگر حوزه روان‌شناسی ۲۷

گستره‌ی نقش‌ها و فعالیت‌های روانشناسان اجتماعی کاربردی ۲۸

مشکلات روان‌شناسی اجتماعی کاربردی ۲۹

فصل دوم: نظریه‌ها در روان‌شناسی اجتماعی کاربردی ۳۳

چرا به نظریه‌ها نیازمندیم؟ ۳۳

شرطی شدن کلاسیک ۳۸

۳۹	شرطی شدن ابزاری یا کشگر
۴۲	نظریه تبادل یا مبادله
۴۴	نظریه داوری اجتماعی
۴۵	مدل تاثیر اجتماعی
۴۷	نظریه میدانی کورت لوین
۴۹	نظریه همایسه اجتماعی
۵۰	نظریه هماهنگی شناختی
۵۱	نظریه اقتضای رهبری
۵۳	نظریه استاد
۵۸	نظریه واکنش یا عکس العمل
۶۰	نظریه نقش
۶۲	نظریه انصاف یا برابری
۶۵	نظریه‌های فرایند گروهی
۶۵	نظریه‌های مربوط به رفتارهای سازمانی
۶۶	نظریه‌های زیست شناختی
۶۸	بحث ویژه
۶۸	نقد نظریه زیست شناختی اجتماعی
۷۱	وضعیت نظریه‌ها در روانشناسی اجتماعی کاربردی و اجتماعی معاصر
۷۳	فصل سوم: فروید و روان‌شناسی اجتماعی
۷۳	فروید و روان‌شناسی اجتماعی
۷۷	پیام‌های دیدگاه فروید در قوم‌شناسی

بخش دوم: کاربرد روانشناسی اجتماعی در جامعه

۸۷	فصل چهارم: مسائل محیطی
۸۷	روانشناسی محیطی کاربردی
۸۸	زندگی در یک شهر شلوغ و بزرگ

فصل پنجم: محیط فیزیکی و رفتار اجتماعی.....	۱۰۱
تأثیرات مصرف مسکن با دیدن منظره توسط افراد.....	۱۰۸
فصل ششم: معماری و طراحی شهری.....	۱۱۱
تأثیرات اجتماعی زندگی در آسمان‌خراش‌ها.....	۱۱۴
طراحی‌های داخلی و محیط‌های خرد.....	۱۱۵
فصل هفتم: صرفه جویی در مصرف انرژی.....	۱۱۹
صرفه جویی در مصرف انرژی.....	۱۱۹
فصل هشتم: حوادث زندگی و ایمنی.....	۱۲۳
ارزیابی فردی.....	۱۲۸
اجتماع بلافصل و محیط کودک.....	۱۳۰
گستره‌ی اجتماعی و محیط سازگاری.....	۱۳۱
انواع مداخله.....	۱۳۲
بحث نهایی.....	۱۳۳
فصل نهم: خطاهای آدمی و راهبردهایی برای کاهش آنها.....	۱۳۵
خطاها به عنوان ابزار یادگیری.....	۱۳۶
تقسیم‌بندی خطاهای انسانی.....	۱۳۸
راهبردهای کاهش خطا.....	۱۴۲
راهبردهای آموزشی برای عملکرد ایمن.....	۱۴۹
اهداف روش شناختی ایمنی براساس مدیریت مخاطره.....	۱۵۰
اهداف فردی.....	۱۵۱
خلاصه مطالب مربوط به نیازهای آموزشی مشاوران ایمنی.....	۱۵۳
فصل دهم: بهداشت و مراقبت‌های بهداشتی.....	۱۵۷
راهبردهای مقابله با سیگار کشیدن.....	۱۶۶

۱۷۱.....	فصل یازدهم: قضاوت و مسائل قانونی
۱۷۴.....	تمايزات جنسی
۱۷۴.....	تمايزات نژادی، سنی و تحصیلی
۱۷۵.....	شخصیت و گرایش ها
۱۸۱.....	فصل دوازدهم: سياست
۱۸۶.....	جنبش و فشار سياسی
۱۸۷.....	تبليغات سياسی و افکار عمومی
۱۹۱.....	فصل سیزدهم: تروریسم و خشونت های متعصب
۱۹۴.....	فرضیه پردازی در خشونت تروریسم
۱۹۴.....	فرضیه پردازی اول: ناکامی در رفع تعارض های روانی / اجتماعی
۱۹۷.....	فرضیه پردازی دوم: آسیب شناسی روانی، اختلال روانی شدید
۲۰۰.....	فرضیه پردازی سوم: اختلال های شخصیت، دینداری، بیفتگی و اختلال شخصیت مرزی
۲۰۰.....	فرضیه پردازی چهارم: بازتاب های ناشی از نصب
۲۰۳.....	فصل چهاردهم: توجیه ساختار فکری خشونت در تروریسم
۲۰۵.....	توجیه فکری تروریسم
۲۱۳.....	فصل پانزدهم: درس هایی از هابریس
۲۱۵.....	۱. وجود حسن اتحاد یا کسب هماهنگی و یکی شدن
۲۱۶.....	۲. روش افسار گسیخته به خاطر خودخواهی
۲۱۷.....	۳. بی توجهی قابل توجه در تدوین، اجراء یا وجود قوانین و مقررات
۲۱۷.....	منابع هابریس
۲۱۸.....	۱. خودخواهی (خودشیفتگی)
۲۱۹.....	۲. موفقیت مکرر یا سری موفقیت ها
۲۱۹.....	۳. پذیرش غیر انتقادی منصب ها و القاب (تمجیدها)
۲۲۰.....	۴. خروج با معافیت از قوانین و مقررات
۲۲۰.....	پیامدها، ساز و کارها و ساختار هابریس

۲۲۴.....	چه می‌توان کرد؟
۲۲۵.....	گوش دادن به مخالفان راه دیگر مقابله با هابریس
۲۲۷.....	بررسی نهایی

بخش سوم: گروه

۲۳۳.....	فصل شانزدهم: فرآیندهای گروهی
۲۳۵.....	تأثیر گروه‌ها
۲۳۷.....	طراحی سازمان‌ها حول گروه‌ها
۲۳۸.....	تفکر گروه
۲۳۸.....	انجام گروهی و پدیده تفکر گروه
۲۴۲.....	نشانه‌ها
۲۴۲.....	۱. آسیب‌ناپذیری
۲۴۲.....	۲. منطق
۲۴۳.....	۳. اخلاقیات
۲۴۴.....	۴. تصورات قالبی (کلیشه‌ای)
۲۴۵.....	۵. فشار
۲۴۵.....	۶. خودسانسوری
۲۴۵.....	۷. اتفاق آراء
۲۴۷.....	۸. محافظت ذهنی یا محافظان ذهنی
۲۴۹.....	راه حل‌ها

۲۵۱.....	فصل هفدهم: گروه‌سازی
۲۵۵.....	توسعه‌ی گروه‌ها

۲۶۵.....	فصل هجدهم: دسته‌بندی اجتماعی و تعارض‌های بین گروهی
۲۶۶.....	دسته‌بندی اجتماعی
۲۶۸.....	الگو مفاهیم مرتبط با رفتارهای بین گروهی آسیب‌زا

۲۷۳.....	فصل نوزدهم: پیش‌داوری جنسی
۲۷۵.....	علل پیش‌داوری
۲۷۶.....	پیش‌داوری و تبعیض
۲۷۶.....	ارتباط پیش‌داوری و تبعیض
۲۷۷.....	تبیین‌های پیش‌داوری و تبعیض
۲۷۷.....	تبیین روان‌شناختی
۲۷۹.....	تبیین‌های فرهنگی
۲۸۰.....	تبیین‌های اقتصادی
۲۸۰.....	تفکر قالبی (کلیشه‌ای)
۲۸۱.....	خاستگاه تفکر قالبی
۲۸۲.....	پیش‌داوری و تفکر قالبی
۲۸۳.....	رویکرد مختلف تفکر قالبی
۲۸۳.....	نقش تفکر قالبی در مناسبات اجتماعی
۲۸۴.....	پیش‌داوری از طریق هم‌رنگی
۲۸۵.....	راه‌های کاهش پیش‌داوری
۲۸۶.....	شناسایی افراد متعصب
۲۸۷.....	سرچشمه‌های تعصب
۲۸۸.....	نقش‌های جنسیتی
۲۸۹.....	موارد سنجش
۲۹۰.....	سوگیری در پژوهش جنسیت
۲۹۲.....	کلیشه‌ها یا تصورات قالبی جنسیتی چیست؟
۲۹۲.....	محتوای کلیشه‌های جنسیتی
۲۹۳.....	ساختار کلیشه‌ها یا تصورات قالبی جنسیتی
۲۹۵.....	سوگیری‌های مربوط به جنس
۲۹۸.....	تصورهای قالبی تجویزی مردان و زنان
۳۰۰.....	صفت‌های کلیشه‌ای مردان و زنان

فصل بیستم: هم‌رنگی با جماعت ۳۰۳

هم‌رنگی چیست؟ ۳۰۵

تأثیرات هنجاری و اطلاعاتی ۳۰۶

فصل بیست و یکم: یاری‌رسانی به دیگران ۳۱۵

عوامل هیجانی موثر در رفتار یاری‌رسانی ۳۱۷

تأثیرات فردی: مردم به چه کسانی بیشتر کمک می‌کنند؟ ۳۲۱

یاری‌رسانی خالصانه مزورانه ۳۲۸

موانع یاری‌رسانی ۳۲۹

ویژگی موقعیت اضطراری ۳۲۹

مقایسه جوامع ساده و پیچیده ۳۳۲

پنج گام ضروری برای انجام رفتار یاری‌رسانی ۳۳۳

فرد با یک موقعیت اضطراری مواجه می‌شود ۳۳۵

انجام عمل یاری‌رسانی ۳۳۵

بخش چهارم: ارتباطات

فصل بیست و دوم: مبادله اطلاعات (ارتباطات) ۳۳۹

به‌بود مهارت‌های نوشتاری ۳۴۴

تجزیه و تحلیل ۳۴۵

ارتباطات گروهی (گروه درمانی و آموزش حساسیت) ۳۵۸

فصل بیست و سوم: ارتباط بین فردی ۳۶۳

فصل بیست و چهارم: ارتباط غیر کلامی ۳۶۹

تعریف ارتباط غیر کلامی ۳۶۹

انواع ارتباط غیر کلامی ۳۷۱

چطور جلوی دزدان را بگیریم ۳۷۲

تماس بدنی ۳۷۳

۳۷۴.....	سرو وضع
۳۷۵.....	لوازم
۳۷۵.....	عوامل محیطی
۳۷۶.....	استفاده از فضاها و فضاهای شخصی
۳۷۸.....	بادقت گوش دادن
۳۷۸.....	فرایند گوش دادن
۳۷۹.....	توجه کردن
۳۷۹.....	دریافت فیزیکی پیام‌ها
۳۸۰.....	انتخاب و سازمان‌دهی اطلاعات
۳۸۰.....	تفسیر ارتباطات
۳۸۱.....	پاسخ‌دهی
۳۸۲.....	به یاد آوردن
۳۸۲.....	موانع گوش دادن موثر
۳۸۲.....	موانع وضعیتی
۳۸۳.....	موانع درونی
۳۸۴.....	پیش‌داوری
۳۸۴.....	توجه نداشتن به سبک‌های مختلف گوش دادن
۳۸۵.....	انقسام گوش ندادن
۳۸۵.....	شبه گوش دادن
۳۸۵.....	انحصاری کردن
۳۸۶.....	گوش دادن گزینشی
۳۸۶.....	گوش دادن تدافعی
۳۸۷.....	کمین کردن
۳۸۷.....	تحت‌لفظی گوش دادن
۳۸۸.....	خاستگاه نشان‌های غیر کلامی
۳۸۸.....	واکنش‌های عصبی

۳۸۸.....	رفتارهای فرهنگی و میان فرهنگی
۳۸۹.....	نقش عواطف در ارتباطات غیر کلامی
۳۹۰.....	انواع ارتباطات غیر کلامی
۳۹۰.....	زبان بدن (حرکت گفتاری)
۳۹۰.....	ژست ها
۳۹۰.....	تمایز
۳۹۱.....	محرورها
۳۹۲.....	صداها (آوایی) (شه اصوات)
۳۹۳.....	مشخصات فیزیکی
۳۹۴.....	به وضعیت ظاهری توجه کنید
۳۹۶.....	S- نحوه نشست و خواب و بهره استفاده از فضا
۳۹۷.....	O- آزادی بیان و حرکات
۳۹۷.....	C- چگونه می توان همه توجه را به فرد مقابل متمرکز نمود
۳۹۷.....	L- نحوه خم شدن به منظور نشان دادن توجه، افزایش و یا کاهش فشار بر فرد مقابل
۳۹۸.....	E- راه های برقراری ارتباط چشمی به منظور اطمینان دادن به فرد مقابل و افزایش و یا کاهش فشار بر او
۳۹۸.....	A- چگونه می توان به گوینده پاسخ مناسبی داد
۳۹۹.....	R- چگونه می توان هنگام برقراری ارتباط آرامش خود را حفظ کرد
۴۰۲.....	طرز نگاه کردن در صورت
۴۰۳.....	قدرت نگاه کردن
۴۰۳.....	اهمیت وضعیت
۴۰۴.....	قدرت نهفته در دست دادن
۴۰۵.....	آقایان متفاوت از خانم ها نگاه می کنند
۴۰۶.....	کج کردن گردن
۴۰۶.....	بازتابش آینه ای
۴۰۶.....	امضاء

- ۴۰۶..... با صدایم تو را می‌فریسم.
- ۴۰۸..... راز موهایم را بگو.
- ۴۰۹..... موی مردان.
- ۴۱۰..... موی صورت مردان.
- ۴۱۰..... موی زنان.
- ۴۱۱..... اثره‌ت‌زدن.
- ۴۱۲..... بازتاب چراغ قرمز.
- ۴۱۳..... شیوه دست دادن.
- ۴۱۳..... نوع فرادست.
- ۴۱۴..... سبک مبتنی بر همکاری.
- ۴۱۴..... روش ملیحانه.
- ۴۱۷..... فصل بیست و پنجم: ارتباط جمعی.
- ۴۳۵..... منابع.

مقدمه

مقدمه نوشتن برای کتابی که بخشی از گستره اندیشه و عمل آدمی را به نمایش می‌گذارد بسیار سخت است. چنین تجربه‌ای را سالها پیش در کتابی نظیر مقدمه‌ای بر روان‌شناسی اجتماعی کاربردی (۱۳۸۱)، روانشناسی کاربردی (۱۳۸۲)، (نشر پردژ) و کاربرد روانشناسی در جامعه (نشرات دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز ۱۳۸۹)، داشته‌ام اما کتاب حاضر از چند جنبه با کتابهای قبلی متفاوت است: در وهله اول به خوبی می‌توان ردپاها و گزیده‌هایی از آن کتابهای قبلی را در این نوشتار دید، اما به راحتی می‌توان گستردگی مسائل مطرح‌شده را به خوبی درک کرد و این نشان‌دهنده رشد سریع مطالعات اجتماعی در جهان است. در وهله دوم این کتاب از لحاظ حجم مطالعات نسبت به کتابهای دیگر متفاوت است: نه مختصر گویی کتابهای اولیه ما را دارد و نه گسترده گویی کاربرد روانشناسی در جامعه را، بنابراین به مباحثی می‌پردازد که نه تنها اهمیت آنها مشخص شده بلکه با توجه حوصله خواننده نیز تنظیم شده است. بی‌شک نظارت استاد ارجمند دکتر محمود ابروانی در تمامی مراحل نگارش و بی‌دریغ کسانی که اسامی آنها بر روی جلد کتاب آمده توانسته است محتوای غالب را از جنبه‌های علمی غنی ساخته و به نگاه کاربردی آن نیز بیفزاید. این کتاب در چهار بخش و بیست و دو فصل تنظیم شده است. بی‌شک مطالب و جنبه‌های دیگری از مسائل اجتماعی برده که در این کتاب نیامده است. دلیل این امر به نگاه خاصی که بر این کتاب حاکم بوده مرتبط می‌باشد و در همین حال جنبه‌های اقتصادی چاپ کتاب و حوصله خوانندگان نیز در نظر گرفته شده است. نویسندگان کتاب ضمن قدردانی از همه کسانی که به ما یاری دادند و از همه عزیزان و بزرگواران عرصه علمی این مرزوبوم تقاضا می‌کنند که انتقادات و پیشنهادات خود را برای بهبود این اثر برای چاپ‌های بعدی بیان نمایند. به امید داشتن جامعه‌ای پیروز و سربلند و سالم.